

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com.tr

Web: www.uidergisi.com.tr

Polonya'nın Türkiye'deki İlk Daimi Elçiliğinin Kurulma Süreci: Tarihsel Dinamikler

Hacer TOPAKTAŞ*

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Üniversitesi, Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü

Bu makaleye atıf için: Topaktaş, Hacer, "Polonya'nın Türkiye'deki İlk Daimi Elçiliğinin Kurulma Süreci: Tarihsel Dinamikler", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 11, Sayı 43 (Güz 2014), s.105-125.

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayımlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Polonya'nın Türkiye'deki İlk Daimi Elçiliğinin Kurulma Süreci: Tarihsel Dinamikler

Hacer TOPAKTAŞ*

ÖZET

Bu makalede Polonya'nın Türkiye'de daimî elçiliğinin ne zaman açıldığı sorgulanmakta ve elçiliğin kurulma süreci incelenmektedir. Bu makalede gösterildiği üzere Polonya'nın daimî elçiliği, Türkiye'de literatürde iddia edilen aksine Osmanlı Devleti döneminde değil, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması akabinde 1924 yılında Ankara'da açılmıştır. Çalışmada Polonya'nın ilk daimî elçiliğinin açılış tarihi olarak bilinen 1475 yılının neden doğru tarih olmadığı ortaya konulduğu gibi Osmanlı Devleti döneminde Polonya'nın daimî elçiliğinin açılmasına yönelik girişilen teşebbüsler ve bunun niçin gerçekleştirilemediği de irdelenmektedir. Bu çerçevede Polonya'nın İstanbul'da 18. yüzyılda defalarca daimî elçilik kurmak için uğraştığı, fakat Babıâli'nin buna müsaade etmediği görülmektedir. Diğer yandan 1795'te Polonya bağımsızlığını yitirmiş ve 1918'de bağımsızlığını yeniden kazanmıştır. Böylece Polonya'nın daimî elçiliğinin açılması Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla 1924'te mümkün olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Polonya/Lehistan, Osmanlı Devleti, Türkiye Cumhuriyeti, Daimî Elçilik, Diplomasi.

The Establishment of The First Permanent Embassy of Poland in Turkey: Historical Dynamics

ABSTRACT

This article explores the process of establishment of the first permanent Polish embassy in Turkey. Contrary to the common belief in Turkey, the permanent embassy of Poland was not established during the time of the Ottoman Empire, but in 1924 just after the foundation of Republic of Turkey. This study addresses why 1475 is the incorrect date for the establishment of the first permanent embassy of Poland as shown in the literature and examines some unsuccessful attempts of Poland to establish a permanent embassy in the Ottoman Empire over the centuries. Poland endeavored to establish a permanent embassy in Istanbul on numerous occasions in the 18th century, however the Ottoman Porte did not allow it. Poland lost its independence in 1795 and was reconstituted in 1918. It was only after the foundation of the Republic of Turkey that a permanent Polish embassy could be established in 1924.

Keywords: Poland, Ottoman Empire, Republic of Turkey, Permanent Embassy, Diplomacy

* Yrd. Doç. Dr., Leh Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Slav Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Edebiyat Fakültesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul. E-posta: hacer.topaktas@istanbul.edu.tr.

Uluslararası ilişkiler tarihine bakıldığında bir devletin başka bir devlet nezdinde daimî elçiliğinin açılması farklı tarihleri işaret eder. Avrupa'da daimî elçiliklerin açılmaya başladığı dönem kısmen 15. yüzyıl ve daha ziyade 16. yüzyıla kadar inmektedir. Avrupalı devletler arasında diplomasinin daha yaygın bir şekilde kullanılmaya başlaması elçiliklerin de yaygınlaşmasının yolunu açmıştır.¹ Bu bağlamda küçük şehir devletlerinden mürekkep İtalya'da ticaretteki gelişmişliğin ve diplomatik irtibat ağının daha ziyade kullanılmasına bağlı olarak daha yaygın bir şekilde ve 15. yüzyıl gibi diğer devletlere nazaran daha erken bir tarihte daimî temsilcilikler kurma anlayışının geliştiği görülür. İlk daimî elçilikler Floransa, Cenova ve Milano'nun icadıdır. Diplomatik temsilciliklerin kıta çapında yayılması ancak 17. yüzyıl itibarıyla mümkün olmuştur.²

Diğer taraftan 15. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar geçen süreçte diplomasinin anlayışı ve politika geliştirme yollarında da değişimler meydana gelmiştir. 15. yüzyılda hâkim olan "Rönesans diplomasisi" ile "diplomatik devrimle" özdeşleştirilen 18. yüzyılda diplomasinin ve diplomatik uygulamaların farklılık göstermiştir. 18. yüzyılda yaşanan veraset savaşlarında Avrupalı devletler güç dengesini sağlamak için ittifaklar oluşturmuş ve birçok defa güç dengesi harekete geçirilmiştir.³ İspanya Veraset Savaşları (1700-1713) sonrasında 1717'de İngiltere ve Fransa ittifakında olduğu gibi Avrupalı devletlerin politikalarında dinî rekabet, etkisini büyük ölçüde yitirirken çıkar birliği öncelikli mevzu olmuştur.⁴ Bu bakımdan 18. yüzyıl diplomatik devrimin de çağıdır.⁵ Aynı zamanda söz konusu yüzyılda diplomasinin, savaş ve barış anlaşmalarının yürütülmesinden öteye geçerek daha yaygın bir şekilde politika geliştirme aracı olarak kullanılmıştır.

Küresel siyasette ve iktisadî bağlamda etkinlik, üstünlük veya liderlik kavramlarıyla bağdaştırılabilecek "hegemonya" kavramı belirgin bir şekilde 19. yüzyılda kendini gösterdi. Bu bakımdan 19. yüzyılda İngiltere, 20. yüzyılda ise ABD hegemon devletler olarak yükseldi.⁶ Bu hegemonya, aynı şekilde diplomasini ve siyasetin şekillenişini etkiledi. 19. yüzyı-

1 "Yeni Diplomasinin Dönemi" diye adlandırılan bu dönemde, aralarında kıtasal bir bütünlük olmayan Avrupalı devletler, diplomatik münasebetlerini giderek daha fazla yoğunlaştırmış ve bu, yeni bir diplomasinin doğurmuştur. Bu dönemde devletler arasındaki mücadeleler devam etmekle birlikte, Avrupa'nın diplomatik boyutta odak noktası, Batı Avrupa ve burada bulunan devletlerle olan ilişkilere periferik bir şekilde yer almaktadır. Bununla birlikte söz konusu Doğu Avrupa devletleri, 16. ve bilhassa 17. yüzyıl itibarıyla diplomasinin çemberinde daha geniş bir şekilde yer almıştır. Bkz. Matthew S. Anderson, *The Rise of Modern Diplomacy 1450-1919*, Londra, Longman, 1993, s.1-3, 27-32, 69-73.

2 Ibid, s.4-11; Garrett Mattingly, *Renaissance Diplomacy*, Boston, Beacon Press, 1955, s.65-72; Keith Hamilton, Richard Langhorne, *The Practice of Diplomacy, Its Evolution, Theory and Administration*, Londra, Routledge, 1995, s.35-39.

3 Jeremy Black, *The Rise of the European Powers 1679-1793*, Londra, Edward Arnold, 1990, s.157-162.

4 Matthew S. Anderson, "Eighteenth-Century Theories of the Balance of Power", Ragnhild Hatton ve Matthew S. Anderson (der.), *Studies in Diplomatic History, Essays in memory of David Bayne Horn*, Hamden, Conn., Archon Books, 1970, s.183.

5 David B. Horn, "The Diplomatic Revolution", Jean Olivia Lindsay (der.), *The New Cambridge Modern History*, Cilt VII, Cambridge, Cambridge University Press, 1966, s.440-464.

6 George Modelski, *Long Cycles in World Politics*, Seattle, Londra, University of Washington Press, 1987, s.17.

19. yüzyılın sonlarında Osmanlı Devleti'nin de dâhil olduğu Kıta Avrupası'nda Almanya, Rusya ve dünyanın çeşitli bölgelerinde etkin bir güç olarak İngiltere, daha bariz bir şekilde uluslararası siyasetin önemli aktörleriydi.⁷ 19. ve 20. yüzyılda diplomasi daha önceki dönemlere kıyasla çok daha yoğun ve farklı metotlarla kullanılmaktaydı. Kapsamı ve uygulanışında görülen değişiklik ve çeşitliliğiyle diplomasi, artık küresel boyutta daha özel bir saha haline geldi. Ulaşım yollarındaki çeşitlilik ve hız, savaş teknolojisi, dış politika ve diplomasiyi yapısal değişikliklere uğramasını beraberinde getirdi. Bu değişimler diplomasiye temsilciliklerin niteliklerinde de farklılaşmayı doğurdu. Birçok devlet dış politikasını şekillendirmede kullanacağı argümanları elde etmek ve dünyayı daha yakından ve seri bir şekilde gözlemlemek için diplomatik temsilciliklerinin çerçevesini büyüttü ve niceliksel olarak diğer ülkelerdeki mümessillerinin sayısını artırdı. Esasen 18. yüzyıl itibarıyla diplomatik temsilcilik açma ve irtibat ağını kuvvetlendirmenin bir gereği olarak birçok devlet daimi elçiliklerine daha fazla önem vermeye başlamıştı. Fakat diplomatik temsilciliklerin sayısı 19. ve 20. yüzyılda çığır açıcı bir şekilde arttı ve diplomasiyi en önemli kaynaklarından biri oldu. Polonya da 1. Dünya Savaşı'nın hemen sonrasında diğer devletlerle diplomatik bağlarını kurma yoluna gidecekti.

Aşağıda değinileceği üzere Osmanlı Devleti'nde yabancı devlet elçiliklerinin kurulduğu tarihler değişiklik gösterir. Osmanlı Devleti de Avrupa'da daimi elçiliklerin açılmasını 1793'e kadar bekleyecektir.⁸ 3. Selim döneminde yürütülen reform hareketleri çerçevesinde Avrupa'ya giden ilk ikâmet elçisi 1793 yılında İngiltere'ye gönderilen Yusuf Ağâh Efendi'dir.⁹ Bu tarihten önceki zamanlarda belirli amaçlarla ve geçici suretlerle Osmanlı elçileri çeşitli başkentlere gönderilmiş ve görevlerini tamamlamalarının ardından geri dönmüşlerdir. İstanbul'da belli başlı devletlerin elçileri bazen özel görevlerle fevkalâde (*extraordinary*) sıfatıyla atanmış ve "muvakkat" bir süre için görevlerini icra etmişlerdir. Elçiler, büyükelçi, ortaelçi veya nadiren küçükelçi olarak gruplandırılmakta, bazen de sadece bir mektubu iletmek üzere gelen *nameresler* de iki ülke arasında görev yapan diplomatlar içerisinde yer almaktadır. Fakat bunların dışında bir de daimî elçi adıyla atanan sefirler vazife görmüştür. Bu diplomatlar belirli bir dönemde devleti adına bir diğer devletin başkentinde temsil vazifesi icra etmişlerdir. Görevlerini tamamlamalarının ardından bir diğer daimî elçi vazifeyi teslim almaktadır. Bu ise genelde kesintiler olmaksızın bir süreklilik içerisinde yürümektedir. Osmanlı Devleti'nde bu gibi daimî statüyle görev yapan elçiler 18. yüzyıl itibarıyla Beyoğlu'nda kendi devletlerinin elçilik binasında oturmuştur. Fakat Leh elçileri genelde geçici suretle atandıklarından kendilerine kiralanan ve her gelen elçi döneminde yer değiştiren farklı binalarda ikâmet etmişlerdir.¹⁰

7 Henry Kissinger, *Diplomasi*, çev. İbrahim H. Kurt, İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2002, s.163-182.

8 İlk daimî elçiliklerin kurulmasıyla ilgili bkz. Ercüment Kuran, *Avrupa'da Osmanlı İkamet Elçiliklerinin Kuruluşu ve İlk Elçilerin Siyasi Faaliyetleri*, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1988.

9 Bkz. Mehmet Alaaddin Yalçınkaya, *The First Permanent Ottoman Embassy in Europe The Embassy of Yusuf Agah Efendi to London (1793-1797)*, İstanbul, ISIS, 2010.

10 Jan Reyhman, "İstanbul'daki Eski Lehistan Elçiliğinin Yerine Dair", *Sanat Tarihi Yıllığı 1964-1965*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Enstitüsü, 1965, s. 42.

Avrupa Devletlerinin Türkiye’de İlk Daimî Elçiliklerinin Kuruluşu

Avrupa devletlerinin Osmanlı başkentinde daimî elçilikler kurmaları farklı zamanlara tesadüf etmektedir. Osmanlı Devleti’nin ilk diplomatik temasları, genişleme ve fetih alanları doğrultusunda münasebet geliştirdiği devletlerle kurulmuştur. Bu bakımdan Avrupa bağlamında ilişkilerin ilk kurulduğu devletlerden birisi Venedik’tir. Osmanlı Devleti kuruluş döneminde mücadelelerin eksik olmadığı Venedik’le ilk zamanlardan beri diplomatik ilişkiler yürütmekle birlikte Venedik, İstanbul’un fethinden hemen sonra 1454’te daimî elçilik açma hakkı elde etmiştir.¹¹ Daha sonra 1579’da yenilenen antlaşma ile Venedik bu durumunu muhafaza etmiştir.¹² Butterfield’in Ganshof’a atfen bildirdiğine göre Bizans İmparatoru 2. Manuelo (1391-1425) Osmanlı Sultanı’yla daimî bir elçi bulundurma konusunda anlaşmıştı.¹³ Avrupa’daki hizipleşmeye karşı Osmanlı Devleti’nin işbirliğinde bulunduğu Fransa, Osmanlı başkentinde ilk olarak 1535’te daimî elçiliğini kurdu.¹⁴ İlk ikâmet elçisi ise 1535-1537 yıllarında İstanbul’da görev yapan Jean de la Forest idi.¹⁵ Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu için 1578 yılında İstanbul’a gelen Joachim F. von Sintzendorff’un daimî statüde atandığı bilinmektedir. Ayrıca 1578-1581 yıllarında İstanbul’daki Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu elçilik heyetinde bulunan Schweigger’in ilk olarak 1608 yılında basılan eserinde belirtildiğine göre Kutsal Roma-Germen İmparatorları 1. Ferdinand, 2. Maximilian ve 2. Rudolph 1532’den beri İstanbul’da bir elçi bulundurmaktadır.¹⁶ Teply, daimî statüdeki ilk Avusturya elçisinin 1546’da atandığını vurgular.¹⁷ Ali İbrahim Savaş ise 1528’de gönderilen Weixelberger’in ilk büyükelçi ol-

11 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Devleti’nin Merkez ve Babriye Teşkilatı*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988, s.269; Hans Theunissen, *Ottoman-Venetian Diplomats: The Abdnames: The Historical Background and the Development of A Category of Political Commercial Instruments Together with the Annotated Edition of A Corpus of Relevant Documents*, Utrecht, Electronic Journal of Oriental Studies, 1998; Anderson, *The Rise of Modern Diplomacy*, s.7; Gilles Veinstein, “İstanbul’da İlk Daimi Sefaretlerin Açılması”, Edhem Eldem *et.al.* (der.), *Bir Allame-i Cibân Stefanos Yerasimos 1942-2005*, Cilt 2, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2012, s.719.

12 Refet Yananç, “Osmanlı İmparatorluğu’nun Dış Politika Anlayışı ve Uygulamaları”, Haydar Çakmak (der.), *Türk Dış Politikası (1919-2012)*, Ankara, Barış Platin Kitap, 2012, s.23.

13 Sir Herbert Butterfield, “Diplomacy”, Ragnhild Hatton, Matthew S. Anderson (der.), *Studies in Diplomatic History, Essays in memory of David Bayne Horn*, Hamden, Conn., Archon Books, 1970, s.362.

14 Jean-Louis Bacqué-Grammont *et.al.*, *Représentants Permanents de la France en Turquie (1536-1991) et de la Turquie en France (1797-1991)*, İstanbul, Les Éditions ISIS, 1991, s.2; Veinstein, *İlk Daimi Sefaretler*, s.724; Duparc, Fransa’nın daimî ilk elçiliğinin açılış tarihini 1535 olarak verir. Bkz. Pierre Duparc, *Recueil des Instructions données aux Ambassadeurs et Ministres de France depuis les traités de Westphalia jusqu’ à la Révolution Française*, Paris, Centre National de la Recherche Scientifique, 1969, s. XI, XXXIII.

15 İsmail Soysal, *Fransız İhtilali ve Türk-Fransız Diploması Münasebetleri (1789-1802)*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999, s.8.

16 Salomon Schweigger, *Sultanlar Kentine Yolculuk 1578-1581*, çev. Türkiş Noyan, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2004, s.27-28, 74. Belirtildiği üzere Hammer, 1528’de İmparator 1. Ferdinand’ın gönderdiği elçilik heyeti ile ikili ilişkileri başlatmaktadır. Bkz. Karl Teply, Bekir Sıtkı Baykal, “Nemçe İmparatorlarının İstanbul’a Yolladığı Elçi Heyetleri ve Bunların Kültür Tarihi Bakımından Önemli Tarafları”, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt 7, No.12-13, 1969, s.248.

17 Ibid, s.249.

duğunu belirtir.¹⁸ Bertold Spuler'in tespitine göre 1547 Antlaşması ile Kutsal Roma-Germen İmparatorluğu'na daimî elçi bulundurma hakkı verilmiştir.¹⁹ Netice itibarıyla Avusturya'nın İstanbul'daki daimî ilk elçisi ve bu elçinin göreve başlama tarihine dair bir mutabakat ile tek bir isim ve tarih bulunmamaktadır. Bununla beraber genel kanı, 1578'de İstanbul'a gelen Sintzendorff'un ilk daimî statülü Avusturya elçisi olduğudur.

Komşu olunmamasına ve iki ülke arasında mesafenin uzak olmasına rağmen ticarî münasebetler dolayısıyla ilgisini Doğu'ya kaydıran İngiltere'nin İstanbul'daki ilk daimî elçisi 1583'de atanmıştır. İlk daimî İngiliz büyükelçi ise William Harborne olur.²⁰ Hollanda İstanbul'da daimî statüdeki ilk elçisine 1612'den beri sahiptir.²¹ İlk daimî büyükelçi ise 1639'da kadar bu görevi sürdürecektir Cornelius Haga'dır. Rusya ise Karlofça Antlaşması sonrası 1700'de imzalanan İstanbul Antlaşması ile İstanbul'da daimî elçi bulundurma hakkı elde eder. Rusya'nın ilk daimî elçisi ise 1702'de İstanbul'a gelecek olan Piyotr Andreyeviç Tolstoy olacaktır.²² İki ülke arasında yapılan her antlaşma vesilesiyle daimî elçi bulundurma hakkı da gündeme gelerek bu hakkın yenilenip yenilenmemesi tartışılmıştır. Prut Antlaşması (1711) ve Küçük Kaynarca Antlaşması'nda (1774) olduğu gibi Rusya her yeni antlaşma sonrası bu hakkını yeniden tazelemek zorunda kalmıştır.²³ Büyük Kuzey Savaşları (1700-1721) ile birlikte Rusya, Avrupa'yla daha yoğun diplomatik ilişkilere girmiştir. Bu bağlamda Büyük Petro, Avrupa standartlarında diplomatik temsilcilikler oluşturmuş ve İstanbul'da da daimî bir elçilik kurulması amaçlanmıştır.²⁴

18. yüzyılda meydana gelen siyasî gelişmeler dolayısıyla doğal müttefik olarak görülen ve dostluğun baki olduğu İsveç'in Osmanlı başkentindeki ilk daimî elçiliği, bu eski dostluğa zıt bir şekilde geç bir zamanda 1736 yılında açıldı.²⁵ Aslında 16. yüzyılın son

18 Ali İbrahim Savaş, "XVIII. Asırda Osmanlı-Avusturya İlişkileri", *Askeri Tarih Bülteni*, No.32, 1992, s.27.

19 Nurgül Bozkurt, "Avusturya Kapı Kethüdalığı (1700-1736)", *OTAM*, No 13, 2002, s.246.

20 Susan Skiller, *William Harborne; The First English Ambassador 1583-1588*, North HumberSide UK, Eothen Press, 1984; Akdes Nimet Kurat, *Türk-İngiliz Münasebetlerinin Başlangıcı ve Gelişmesi (1553-1610)*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1953, s.64-73, 187-188; Geoffrey R. Berridge, *British Diplomacy in Turkey 1583 to the Present*, Leiden, Boston, Martinus Nijhoff Publishers, 2009, s.283.

21 Bülent Arı, *The First Dutch Ambassador in Istanbul: Cornelis Haga and the Dutch Capitulations of 1612*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Bilkent Üniversitesi, Tarih Bölümü, 2003; Zeki Çelikkol *et.al.*, *Lale İle Başladı, Türkiye İle Hollanda Arasındaki Dört Yüzyıllık İlişkilerin Resimli Tarihi*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2000, s.36.

22 Akdes Nimet Kurat, *Rusya Tarihi, Başlangıçtan 1917'ye Kadar*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999, s.254-256; İlyas Kamalov (haz.), *Tolstoy'un Gizli Raporlarında Osmanlı İmparatorluğu*, çev. İbrahim Allahverdi, İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2009, s. XXIV.

23 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Cilt IV/I, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1995, s.423; Cilt IV/II, s. 175-180.

24 Hamish. M. Scott, *The Birth of a Great Power System 1740-1815*, Londra, Pearson Longman, 2006, s.125.

25 Sture Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul: A Thousand Years of Cooperation between Turkey and Sweden, İstanbul'da Bir İsveç Sarayı: İsveç ile Türkiye Arasında Bin Yıllık İşbirliği*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2000, s.190. Anderson eserinde İsveç'in ilk daimî elçiliğinin açılış yılını 1734 olarak verir. Bkz. Anderson, *The Rise of Modern Diplomacy*, s.72. Bu tarih İsveç elçileri Karl

çeyreği itibarıyla İsveç elçileri İstanbul'a gelerek çeşitli siyasî nedenlerle Osmanlı Devleti ile ittifak ve dostluk kurma yönünde isteklerini bildirmişlerdi. Özellikle Râlab'ın elçiliğinde (1657-1658) kendisini bariz bir şekilde gösteren ve İsveç elçisi tarafından iki ülke arasındaki "eski dostluğa" yapılan atıflar, İsveç'in Orta ve Doğu Avrupa'da Osmanlı Devleti'ni müttefiki olarak görmek istemesinin bir ifadesiydi.²⁶ Fakat iki ülke arasındaki en iyi dostluk ve işbirliği örneği İsveç Kralı 12. Karl'ın 1709'da Büyük Kuzey Savaşları (700-1721) esnasında Poltova'da aldığı yenilgiye mukabil Osmanlı Devleti'ne sığınmasıyla ortaya konulmuştu. Bunların ardından ilk olarak 1734'te İstanbul'a gönderilen fakat Venedik'e giderek 1736'da tekrardan yeni bir görevle Osmanlı başkentine dönen Karl Fredrik von Höpken ve Ifwar Karlson İsveç'in maslahatgüzar statüsündeki ilk daimî temsilcileriydi.²⁷ 1740, 1789 yıllarında olduğu gibi 18. yüzyıl sonuna kadar İsveç ile Osmanlı Devleti arasında çeşitli sebeplerle ittifaklar kurulmaya devam edecekti.

18. yüzyılın ortalarında Osmanlı Devleti ile diplomatik ilişkiler geliştiren Prusya ise Anderson'a göre 1758'de İstanbul'da ilk daimî elçiliğini kurdu.²⁸ Gümeç Karamuk'un eserinde daimî ilk Prusya elçisi olarak Karl Adolf von Rexin takma adlı Gottfried Fabian Haude, ilk daimî elçiliğinin açılış tarihi olarak da 1762 yılı verilmektedir.²⁹ Rexin ilk zamanlar gayri resmî ve kimliği gizli bir vaziyette Osmanlı Devleti'nde bulundu. Fakat Kemal Beydilli'nin eserinde elçi Rexin'in kabulüne ilişkin verilen bilgiye dayanarak Prusya'nın ilk daimî elçiliğinin kuruluşu 1761 Temmuz ayı olarak kesinleştirmek mümkündür.³⁰ Osmanlı Devleti ile münasebetleri geç bir dönemde başlamasa da İspanya'nın İstanbul'daki ilk daimî elçiliği 1784'te Sultan 1. Abdülhamid tarafından Don Juan de Boulingy'nin resmen kabulüyle mümkün olmuştur.³¹

Polonya'nın Türkiye'de Daimî Elçilik Kurma Denemeleri

Altı asırlık Türkiye-Polonya ilişkilerinin ilk dönemlerine dair yazılı kayıtlar, daha ziyade Polonya kaynaklarında geçmektedir. Polonya kronik yazarı Jan Długosz'un eserinde be-

---

Fredrik von Höpken ve Ifwar Karlson'un İstanbul'a ilk kez gelişlerinin tarihidir. 1734'deki bu ilk gelişlerinde İsveç elçileri geçici vazifeyle görevlendirilmişlerdir. Daha sonra Venedik'e geçen Höpken ve Karlson buradayken İsveç'ten maslahatgüzar olarak İstanbul'da görevlendirildikleri yönünde gelen emirle İstanbul'a dönmüşler ve daimî İsveç elçileri olarak göreve başlamışlardır.

26 Cemal Kafadar, "Râlab'ın Ziyaret Ettiği Kent: 1650'lerde İstanbul'un Politik ve Kültürel Atmosferi", Karin Âdahl (der.), *Alay-ı Hümayun: İsveç Elçisi Râlab'ın İstanbul Ziyareti ve Resimleri*, çev. Ali Özdamar, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2006, s.64-66.

27 Theolin, *The Swedish Palace in İstanbul*, s.190-191.

28 Anderson, *The Rise of Modern Diplomacy*, s.72.

29 Gümeç Karamuk, *Ahmed Azmi Efendis Gesandtschaftsbericht als Zeugnis des osmanischen Machtverfalls und der beginnenden Reformära unter Selim III.*, Bern, Herbert Lang; Frankfurt/M., Peter Lang, 1975, s.146.

30 Kemal Beydilli, *Büyük Friedrich ve Osmanlılar: XVIII. Yüzyılda Osmanlı-Prusya Münasebetleri*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1985, s.59-60.

31 H. Serdar Tabakoğlu, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri*, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2011, s.61-65.

lirttiği üzere iki Polonya elçisi 1414'te Osmanlı başkenti Bursa'ya gelerek Osmanlı Devleti ile Macaristan arasındaki husumet için Polonya'nın arabuluculuğunu teklif etmiştir ve böylece Osmanlı Devleti ile Macaristan arasında altı yıllık bir barış sağlandığı gibi Türkiye-Polonya diplomatik ilişkileri de resmen başlamıştır.³² Bu tarihten sonra iki ülke arasında ortak coğrafyalarda görülen temaslar ve yer yer mücadeleler söz konusu olmuştur. 16. yüzyılda özellikle Kanuni Sultan Süleyman döneminde ikili ilişkilerin ılımlı bir şekilde sürdürüldüğü görülmekle beraber, 17. yüzyılda Hotin (1621), Kamanıçe (1672) ve 2. Viyana Kuşatması'nda (1683) karşı karşıya gelen Osmanlı Devleti ve Polonya, Karlofça Antlaşması (1699) ile birlikte daimî barışa ulaşmıştır. Fakat 18. yüzyılda büyüyen Rusya her iki devleti de siyasi olarak tehdit ederken yüzyıl sonunda Polonya'nın bağımsızlığını kaybettiği, Osmanlı Devleti'nin ise ciddi güç ve toprak kayıplarına uğradığı görülecektir. 19. yüzyılda ise Polonyalı mülteciler meselesi Osmanlı Devleti'nin gündeminde yer alacak mevzulardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kısaca bahsedilen bu gelişmeler aynı zamanda birçok diplomatik olguyu da beraberinde getirmiştir. Zira birçok siyasi ve ticari antlaşma, sınır problemleri, ortak mesele Tatarlar ve Kazaklar, yeni sultanın ve kralın tahta çıkışı, Avrupadaki uluslararası gelişmeler iki ülke arasında birçok elçinin "olağanüstü" (fevkalâde) sıfatla görevlendirilmek suretiyle diğer başkente gönderilmesi sonucunu doğurmuştur. Ancak gerek Polonya gerekse Osmanlı Devleti tarafından gönderilen bu elçiler geçici maksatlarla ve vazifelerle yollanmıştır.

Bu süreçte Polonya'nın Osmanlı Devleti'nde daimî elçilik açma teşebbüsleri çeşitli kereler söz konusu olmuştur. Bazı çalışmalarda diğer Avrupa devletleriyle birlikte Osmanlı Devleti'nde ilk daimî elçiliklerin açılış tarihleri verilirken "1475" yılı Polonya'nın ilk daimî elçiliğinin açıldığı tarih olarak gösterilmektedir.³³ Yapılan araştırmalar sonucunda bu durumun Faik Reşit Unat'ın eserinde Bertold Spuler'e atfen 1475 yılının Polonya'nın ilk daimî elçiliğinin kuruluş tarihi olarak verilmesinden kaynaklandığı tespit edilmiştir.³⁴ Unat'ın eserini referans veren diğer çalışmalarla Türkiye'de 1475 yılı, Polonya'nın ilk daimî elçiliğinin açıldığı yıl olarak yaygınlaşmıştır. Fakat Spuler'in eserinde 1475 yılında İstanbul'da Polonya'nın daimî elçiliğinin açıldığına dair bir bilgi bulunmamaktadır.³⁵ Diğer taraftan Polonya kaynaklarında da 1475 yılıyla ilgili olarak böyle bir malumattan bahsedilmemektedir. İlk olarak 1444 Varna Savaşı dolayısıyla yapılan antlaşmanın ardından Osmanlı-Leh ilişkilerinde Balkanlar'ın ve Karadeniz'in batı ve kuzey bölgeleri yüzün-

32 Jan Długosz, *The Annals of Jan Długosz - Annales seu cronicae incliti regni Poloniae*, an English Abridgement Maurice Michael, Chichester, IM Publications, 1997.

33 Bu tarihi veren birkaç çalışma olarak bkz. Feryal İrez ve Hüsametdin Aksu, *Boğaziçi Sefarethaneleri*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1992 s.13; Türkan Polatçı, *Osmanlı Diplomasisinde Oryantalist Memurlar*, Ankara, Akçağ Yayınları, 2013, s.23, İsmail Ödemiş, *Mustafa Efendi'nin Viyana Sefareti ve Sefaretnamesi (İstılab-ı Nemçe) (1730)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankırı, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, 2013, s.1.

34 Faik Reşit Unat, *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameleri*, Bekir Sıtkı Baykal, (yay.), Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1992, s.14-15.

35 Bertold Spuler, *Die europäische Diplomatie in Konstantinopel bis zum Frieden von Belgrad (1739)*, Münih, Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven, 1935.

den bazı anlaşmazlıklar meydana gelmiştir. Osmanlıların 1475'te Kefe'yi alarak Boğdan'ı Osmanlı Devleti'ne bağlama girişimleri söz konusu olmuştur.³⁶ Ertesi yıl Polonya elçisi Marcin Wrocimowski İstanbul'a gelerek Boğdan Voyvodası Stefan'ı Osmanlı hükümlerinden kurtarmayı denemiştir. Boğdan elçisiyle birlikte Osmanlı başkentine gelen Wrocimowski'nin Osmanlı Devleti'nin kuzeybatı istikâmetine sefer düzenlemesini caydırmak görevi de vardır.³⁷ Fakat Osmanlı Devleti'nin bu yöndeki seferleri kati surette devam etmiştir. Yukarıda özetlenen bu olaylar çerçevesinde bazı kaynakların 1475 tarihini vermesini haklı kılacak ya da 1475'te Polonya'nın ilk daimî elçiliğinin kurulmasıyla bağlantı kurulabilecek herhangi bir bulgu hem Türkiye hem Polonya kaynaklarında gözükmemektedir. Zaten Osmanlı Devleti'nin Polonya'ya verdiği ilk ahidnâme Sultan 2. Bayezid döneminde Polonya Kralı Kazimierz'e 1489 tarihinde gönderilen ahidnâme olacaktır ki bu ahidnâme dahi İstanbul'da daimî bir Polonya elçiliği açılması anlamını taşımamaktadır.³⁸ Genel itibariyle Polonya elçileri İstanbul'a geçici suretle gelmekte ve vazifelerine ve atanma sebeplerine göre nadiren küçük, daha yaygın bir şekilde orta ve büyükelçi mertebesiyle fevkalâde elçi sıfatıyla kabul görmektedir. Bu bakımdan bu çalışma 1475 tarihinin Polonya'nın ilk daimî elçiliğinin kuruluş tarihi olarak daha da yaygınlaşması ve asıl doğru tarihin tespiti açısından önemli görülmektedir.

Polonya, ilerleyen süreçte İstanbul'da daimî elçilik açma taleplerinde ve teşebbüslerinde bulunacaktır. Bunun en yoğunlaştığı dönem 18. yüzyıldır. 1721'de İstanbul'a elçi olarak atanan Krzysztof Popiel'in talimatnamesi itibariyle böyle bir görevi olmakla beraber talep, Babiâli tarafından reddedilmiştir.³⁹ İstanbul'da çok erken tarihlerden itibaren Avrupalı devletlerin daimî elçi bulundurduğu genel yargısına karşın, yapılan incelemeler Polonya bağlamında bunun İstanbul'a atanan yarı-resmî temsilcilerle 1778'de kısmen gerçekleştiğini göstermektedir.⁴⁰ 1776'da İstanbul'a gönderilen Polonya elçisi Karol Boscamp Lasopolski'ye İstanbul'da Polonya'nın daimî bir elçiliğinin açılması görevi de verilmiştir.⁴¹ Ancak Boscamp bu konuda Babiâli'nin isteksizliği ile karşılaştığı gibi özellikle Rus diplomasisinin etkisiyle daimî bir elçilik kurulması yerine, Polonya ticarî ilişkilerini geliştirmek için ancak yarı-resmî bir temsilcilik kurabilmeyi başarır. Polonya bu tarihten Polonya'nın üçüncü taksimine kadar (1795) İstanbul'da ticarî işleri yürütmek üzere bir Polonya maslahatgüzarı (temsilcisi) bulduracaktır. Bu maslahatgüzarlığın kendisine ait kalıcı bir yeri yoktur ve sürekli değişen bir binada görevlerini yürütmüşlerdir.

36 Dariusz Kołodziejczyk, *Ottoman-Polish Diplomatic Relations (15th-18th Century): An Annotated Edition of Ahidnâmes and Other Documents*, Leiden, Brill, 2000, s.109-110; Joseph von Hammer-Purgstall, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt 2, İstanbul, Üçdal Neşriyat, 1994, s.129-130.

37 Spuler, *Die europäische Diplomatie in Konstantinopel*, s.387.

38 Ahidnâme için bkz. Kołodziejczyk, *Ottoman-Polish Diplomatic Relations*, s.110, 200-201.

39 Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Cilt IV-2, s.192.

40 Władysław Konopczyński, *Polska a Turcja 1683-1792*, Varşova, Nakładem Instytutu Wschodniego w Warszawie, 1936, s.260-268; Jerzy Michalski, *Stanisław August Poniatowski*, Varşova, PAN, 2009, s.42; Kołodziejczyk, *Ottoman-Polish Diplomatic Relations*, s.165; Reyhman, "İstanbul'da Eski Lehistan Devleti Elçiliği", s.42.

41 Jerzy Michalski, "Dyplomacja Polska w latach 1764-1795", Zbigniew Wójcik (der.), *Historia Dyplomacji Polskiej*, Cilt 2, Varşova, PWN, 1982, s.596-597.

Her iki yılda bir toplanan Polonya Meclisi “*Sejm*” (Seym), 1788 yılı sonunda belli başlı Avrupa başkentlerine Polonya'nın daha faal bir şekilde uluslararası camiada temsilini gerçekleştirmek ve daha aktif bir dış politika sergilemek için bazı elçiler atamıştır. Söz konusu *Sejm* toplantısı Polonya tarihine “Dört yıllık *Sejm*” (*Sejm Czteroletni 1788-1792*) olarak geçer ve tam dört yıl sürerek Polonya için birçok önemli reform ve iyileştirme çalışmalarının niyet edildiği bir meclis toplantısı olur. Elçi gönderilmesi meselesi *Sejm*'in alacağı radikal reform projeleri çerçevesinde gerçekleşmiştir. Zira *Sejm*'de krala muhalif kesim eski “*ad hoc*” (geçici) temelli soylu ailelerden seçilmiş kralın gözdeleleri olan diplomatlar yerine profesyonel olarak bu işi yapabilecek yeni kadroları oluşturmak istemektedir.⁴² Muhaliflere göre eski sistem, bir Avrupa ülkesi olan Polonya'ya uymamaktadır. Bu nedenledir ki mevcut elçiler çağrılıp yerine yenileri daimî elçiler olarak atanmalıdır. İşte bu sebeple 1788 yılında Avrupa'nın belirli başkentlerine yeni elçilerin atanması gündeme gelir. Ayrıca ülke için düşünülen yenilikler dâhilinde Polonya'nın gücünü göstermek bakımından da elçiliklerin reformasyonu önemsenmektedir. Yine Polonya'nın bağımsız hür bir devlet olarak dış politika yapısında değişikliğe gitmesi gerekli addedilmektedir.⁴³ Bu doğrultuda Aralık 1788'de ve daha sonra 1789 yılında elçi atamaları yapılır. Buna göre Berlin'e, St. Petersburg'a, Paris'e, Londra'ya, İstanbul'a, Stockholm'e, Kopenhag'a ve Dresden'e elçiler atanır.⁴⁴

Franciszek Piotr Potocki de bu meyanda İstanbul'a atanmıştır.⁴⁵ Potocki'ye verilen talimatname gereği İstanbul'daki son Leh elçisinin bir görevi de Osmanlı başkentinde daimî bir Polonya elçiliğinin kurulmasını sağlamaktır. Potocki'nin elçiliği için hazırlıklar sürerken 24 Haziran 1789'da Polonya Kralı Stanisław August Poniatowski Osmanlı Devleti ile dostluğun korunması, ticarî işlerin halli ve İstanbul'da daimî bir Polonya elçiliği teşkili hakkının kazanımı için Osmanlı başkentine elçi gönderildiğini St. Petersburg'daki elçisi Augustyn Deboli'ye yazmıştır. Polonya Kralı mektubunda aslında daimî elçi bulundurma hakkını Polonya elçisi Boscamp'ın çok önceden kazandığı, bunu kıskanan Rusya'nın Boscamp'ın İstanbul'dan kovulmasına neden olduğu görüşündedir. Zira

42 Ibid, s.657.

43 Józef A. Gierowski, “The International Position of Poland in the Seventeenth and Eighteenth Centuries”, Jan K. Fedorowicz (der.), *A Republic of Nobles, Studies in Polish History to 1864*, Cambridge, Cambridge University Press, 1982, s.235-236.

44 “Yabancı Ülkelere Elçi Göndermenin Anlamı Polonya Cumhuriyeti'nin şimdiki durumu diğer güçlere oyalanmadan elçi atanmasını anlamaya, adilane bir güven içerisinde, bütün bir barış içinde ve ülkemizin güvenliği bakımından ihtiyaç duymaktadır. Kralımızın onayı ile diğer saraylara büyükelçiler gönderiyoruz: Viyana, Stanisławów Starostası Woyna; Petersburg, Kraliyet Topçu Generali Potocki; İstanbul, Szczerec Starostası Potocki; Berlin, Prens Czartoryski; Fransa, Kraliyet Eski Sekreter Yardımcısı Potocki; İngiltere, daha önceden aday gösterilen ve burada bırakılan Bukaty. Bizim için bir an evvel gitmeleri için anlaşmaya varılmıştır. Devletin izniyle *Sejm* Mareşali'nden ve Konfederasyon Generali'nden yapılacak harcamalar için Kraliyet Hazinesi'ne gerekli iznin verilmesini talep ediyoruz.” *Archiwum Główne Akt Dawnych* (Varşova Eski Belgeler Merkez Arşivi-AGAD), *Archiwum Sejmu Czteroletniego* (Dört yıllık *Sejm* Arşivi – ASE CZ), Tom I, Karton, 426-441 (1788), *AGAD, Zbiór Popielów* (Popieller Koleksiyonu – ZP), 393, 57-58 (1788); Walerian Kalinka, *Sejm Czteroletni*, Cilt I-II, Varşova, Oficyna Wydawnicza Volumen, 1991, Cilt I, s.233, Cilt II, s.144.

45 Hacer Topaktaş, *Osmanlı-Lehistan Diplomatik İlişkileri Franciszek Piotr Potocki'nin İstanbul Elçiliği (1788-1793)*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.

Boscamp'ın İstanbul'dan ayrılması şaibeli bir şekilde cereyan etmiş, kendisi Rusya ile bağlantıları dolayısıyla suçlanmıştır. Bunu Polonya Kralı Stanisław August Poniatowski (1764-1795) St. Petersburg'daki elçisi Augustyn Deboli'ye 24 Haziran 1789 tarihli mektubunda şöyle dile getirmiştir:

Son Cumartesi oturumunda Sejm'de İsveç ve Türkiye elçileri için talimatnameler okundu. ...İsveç'e elçi gönderilmesi buradaki İsveç elçisinin "Biz de İsveç'e sizden bir elçi gönderilmesinden onur duyarız" demesi üzerine oldu. Starosta Tłumaczki Potocki ise bu konuda elçi adayı olmak için ısrar etti ve bu yüzden bu elçilik ortaya çıktı. Dostluğun korunması ve ticarî çıkarlarımız açısından ve eski antlaşmaların yenilenmesi için İsveç'e elçi göndermek gerekti. Türkiye'ye gidecek elçinin talimatnamesinde "dostluğun korunması ve ticarî düşüncelerle gönderilmiştir," yazıyor. Ayrıca "İstanbul'daki daimî Polonya elçiliğinin kazanımı için gerekli" ki [aslında] Boscamp [İstanbul'daki eski Polonya elçisi] bu hakkı almıştı ve bu yüzden Rusya bizi kıskandı ve en azından o zaman Obreşkov'u [Varşova'daki Rusya elçisi] görevinden men etmiş ve Boscamp'ı İstanbul'dan kovdurmuştu. Bizim temsilcinin [İstanbul'da] yapacağı şey, genel barışta talimatları uygulamak.⁴⁶

1790 Martı'nda İstanbul'a gelen Franciszek Piotr Potocki savaş halinde olan Osmanlı Devleti'nin Rusya'ya karşı Polonya ile bir ittifak kurma isteğiyle karşılaşır. Potocki'nin hali hazırda elçiliğine sebep olan istekleri ve Babıâli'nin Rusya'ya karşı ittifak talebi üzerine 1790'dan 1792'ye kadar Osmanlı heyeti ile sürdürdüğü mükâlemelerde Leh elçisinin en fazla dile getirdiği meselelerden birisi de başından itibaren yapılacak antlaşmaya İstanbul'da daimî bir Polonya elçiliğinin kurulmasına dair madde konulmasıdır.⁴⁷ Fakat en nihayetinde Potocki'nin bu çabalarını İstanbul'da Polonya'nın bir "ale'd-devâm ikâmet" elçiliğinin kurulmasına yönelik yarım kalan bir deneme olarak görmek gerekecektir. Zira Potocki'nin Osmanlı Devleti ile girişilen antlaşma çerçevesinde yürüttüğü müzakerelerin ertesinde antlaşmanın metni dahi hazırlansa da resmen imzalanıp hayata geçirilemeyişi dolayısıyla Polonya'nın bu teşebbüsü de yarım kalacaktır.⁴⁸

Osmanlı Devleti İstanbul'da daimî elçilik bulundurma hakkını yabancı devletler için bir ayrıcalık olarak görmekte ve bu yüzden her devlete bu hakkı tanımamaktadır. Tanısa dahi o devletle yapılan her yeni antlaşmada bu maddenin de yenilenmesi gerekmektedir. 18. yüzyıl itibarıyla ve artan sayıda devletin İstanbul'da daimî elçiliklerinin olduğunu göz önüne alarak, genel itibarıyla iki ülke arasında yapılan ve yapılması planlanan antlaşmalara daimî elçilik maddesinin eklenmesine Babıâli engel olduğu için, Polonya'nın bu hakkı elde edemediğini görürüz. Ayrıca Boscamp'ın elçiliği (1776-1778) esnasında olduğu gibi bir yerde diplomatların uluslararası oyunlardan olumsuz etkilenerek

46 AGAD, ZP, 414, s. 319-324.

47 Bkz. AGAD, *Archiwum Roskie* (Ruş Arşivi-AR), *Akta Osobisto-Rodzinne i Majatkowo-Prawne* (AORMP-Kişisel-Ailevi ve Mülki-Hukukî Belgeler), 177, CXXXV 1/17-2, CXXXIV/91-2, CXXXIV/8-52 (1790-1792), Topaktaş, *Osmanlı-Lehistan Diplomatik İlişkileri*, s.116-117.

48 Topaktaş, *Osmanlı-Lehistan Diplomatik İlişkileri*, s.128-146.

özellikle Rusya'nın tesiriyle Polonya'nın buna nail olamadığı anlaşılmaktadır. Bu konuda Polonya kaynaklarında sadece 1776'da İstanbul'a gelen Polonya elçisi Karol Boscamp Lasopolski'nin 1778'de Osmanlı başkentinde yarı-resmî bir elçilik kurma hakkı elde ettiğine dair atıflar bulunmaktadır.⁴⁹ 1778'de Boscamp'ın daimî elçilik açmayı başaramaması ise Polonya Kralı Poniatowski'ye göre ve Polonya literatüründe Rusya'nın bunun aleyhinde gayret göstermesine bağlanmaktadır.⁵⁰ Aynı zamanda İstanbul'daki Rus ve bir yerde "dost bilinen" Fransız diplomatların Boscamp'ın elçiliği esnasında Polonya'nın bu hakkı de etmesine mani oldukları belirtilmektedir. Ayrıca Rusya 1777 yılının ikinci yarısında Boscamp'ın İstanbul'daki görevinden el çektilmesi de resmen Polonya'dan istemiştir.⁵¹ 1772'de Rusya, Prusya ve Avusturya tarafından birinci taksime uğrayan Polonya'nın Rusya'ya karşı yeterince dirayetli bir diplomasi ve siyaset geliştiremediği ve İstanbul'da Polonya daimî elçiliğinin açılmasının özellikle Rusya tarafından istenmediği düşünülürse Boscamp'ın kendisine verilen bu görevi neden başaramadığı anlaşılacaktır. Diğer taraftan Boscamp'ın Rusya ile bağlantıları olduğuna dair de güçlü deliller mevcuttur. Bu ise uluslararası diplomatik manevraların Polonya'nın İstanbul'da daimî bir elçilik açma talebine mani olduğunu göstermektedir. Öte yandan Polonya'nın Avrupa standartlarında daimî elçilikler oluşturması da 18. yüzyıla tekabül etmektedir. Bu ise bu hususta Polonya tarafında da bir gecikmişlik olduğunu göstermektedir.

Potocki'nin İstanbul elçiliğinde de kilitlenen aynı mevzu, Babıâli'nin Rusya'ya karşı Polonya ile yapılacak ittifak karşılığında imzalanacak antlaşma ile Polonya'nın İstanbul'da daimî bir elçilik açmasına izin vermek istediği görülüyor. Yani Babıâli'nin Polonya'ya "bir bedele karşılık" bu izni vermeyi yeğlediği ortaya çıkmaktadır. İstenen ittifak gerçekleşmeyince Babıâli de hiçbir karşılık olmaksızın Polonya'ya boş yere İstanbul'da daimî elçilik açma hakkını vermeyecektir. Bu ise Osmanlı Devleti'nin neden Polonya'ya bu izni vermediğini ortaya koymaktadır. Potocki'nin elçiliğinin sona erişini müteakip 1793 ve 1795 yıllarında Polonya ikinci ve üçüncü taksimlerle bağımsızlığını yitirecek ve daimî elçilik mevzuu bir yüzyıldan daha uzun bir süre gündemden düşecektir.⁵²

Polonya'nın Türkiye'de Daimî İlk Elçiliğinin Kurulması

Polonya'nın 18. yüzyıl sonunda bağımsızlığını yitirmesi sonrasında 19. yüzyıl, Polonya'nın bağımsızlığını yeniden elde etme denemelerine ve çabalarına sahne olmuştur. Ancak 1830, 1848 ve 1863 Başkaldırıları Polonya'nın bağımsızlığını kazanmasına yetmedi. Polonya'nın istiklâlini tekrardan kazanması ancak 1. Dünya Savaşı'nı takiben mümkün oldu. 1918'de bağımsızlığı hür bir devlet olarak yeniden tesis eden Polonya, bundan sonra

49 Konopczyński, *Polska a Turcja*, s.264-265; Kołodziejczyk, *Ottoman-Polish Diplomatic Relations*, s.165; Michalski, *Stanisław August Poniatowski*, s.42.

50 AGAD, ZP, 414, s. 319-324.

51 Michalski, *Stanisław August Poniatowski*, s. 42.

52 Polonya'nın paylaşımına uğramasına rağmen İstanbul'da bir Polonya elçiliğinin mevcut olduğu rivayetleri ile ilgili olarak bkz. Reyhman, "İstanbul'daki Eski Lehistan Elçiliğinin Yerine Dair", Lehçesi için bkz. *Rzekoma siedziba ambasady dawnej Rzeczypospolitej w Stambule*, Krakov, Polskie Towarzystwo Orientalistyczne, 1953.

dış politikasını da oluşturma yoluna girdi. Eski paylaşımcı devletlerden uzak genelde Batı Avrupa devletleriyle ilişkilerini güçlendirmek isteyen Polonya⁵³ eski komşusu ve Karlofça Antlaşması'ndan (1699) beri kadim dostu Türkiye ile de münasebetlerini düzenlemek gayretindeydi. Bu bağlamda Osmanlı Devleti'ne gönderilen temsilciler vasıtasıyla 1923'e kadar Türkiye ile ilişkilerini sürdürdü. Daha 19 Ocak 1920'de Osmanlı Meclis-i Vükelası Polonya'nın bağımsızlığını resmen tanıdı.⁵⁴ Aynı tarihte Osmanlı Hükümeti ile Polonya Hükümeti arasında bir konsolosluk protokolü de imzalandı.⁵⁵

1922 yılı Kasım'ında Ankara Hükümeti heyeti ile İtilaf devletleri temsilcileri, görüşmek üzere Lozan'da bir araya gelmişti. Türk ve Leh delegasyonları da ülkelerini kurtarabilmiş iki ulusun temsilcileri olarak diplomatik temaslarını tekrar canlandırmak için Lozan görüşmelerini fırsat bildiler.⁵⁶ Bu durum İngiliz raporlarında "Polonya kendi hesabına yapabileceğinin en iyisini yaptı ve Konferans ilerlerken bağımsız görüşmeler başlattı" şeklinde geçecektir.⁵⁷ 18 Mayıs 1923'te görüşmelere başlayan heyetler, 23 Temmuz 1923'te Türkiye-Polonya Dostluk Antlaşması'nı, Türkiye-Polonya Ticarî Mutabakatı'nı, Türkiye-Polonya Kuruluş Mutabakatı'nı imza ettiler.⁵⁸ Bu antlaşmalar 11 Ekim 1923'te TBMM tarafından

53 Fahir Armaoğlu, "Avrupa Politikasında Polonya (Bir Tarihi Perspektif)", *Belleten*, Cilt LVII, No 218, 1993, s.294.

54 BOA, Meclis-i Vükela Mazbatası (MV), 218/26. 19 Ocak 1920. "Meclis-i Vükela Müzakerâtına Mahsûs Zabıtname Hülasa-i Meâli Polonya istiklâlinin Hükümet-i Seniyyece de tanınması memleketeyn beyninde kadîmen câri münâsebâtın iâdesi husûsunda bezl-i muâvenet olunması iltimâsını hâvi Lehistan Hükümeti Hâriciye Nezâreti'nden evvelce irsâl olunan telgrafname üzerine cereyân eden muameleden ve dâhil-i Memâlik-i Osmaniye'de Lehistan menâfi'ini vikâye maksadıyla ve orta elçi unvânı ile ahîren gelen Mösyo Vitol Deryorko'nun [Witold-Jodko-Narkiewicz] sûret-i mürâcaatından bahisle bazı mütâlaâtı ve Hükümet-i Seniyye ile Lehistan Hükümeti beyninde akd ve te'âtî olunmak üzere tanzim ve tevdi' olunan konsolosluk protokolü lâyihasının bu babda yazılacak cevap ile beraber irsâli istizânını mutazammın Hâriciye Nezâreti'nden vârid olan 16 Kânûn-ı evvel sene 1335 tarihli ve 418 numaralı tezkire melfûfuyla beraber kırâat olundu." Kararı "Tezkire-i mezkûrede dermiyân olunan mütâlaât muvâfik ve sâlifü'z-zikr konsolosluk protokolü lâyihası muhteviyâtı münâsib görülmüş olmağla ber-vech-i iş'âr ifâ-yı mukteziyâtının evâben Hâriciye Nezâreti'ne tebliği tezekkür kılındı." Fi 27 Rebi'ü'l-âhîr sene [1]338 / 19 Kânûn-ı sâni 1336 [19 Ocak 1920].

55 BOA, Babıalı Evrak Odası (BEO), 4611/345820 (19 Ocak 1920).

56 İngiliz yıllık raporlarında görüşmelerle alakalı olmadığı halde Türkiye ile ilişkilerini düzenlemeye hevesli devletler olarak gösterilen dört devletten birisi de Polonya'dır. Bkz. *İngiliz Yıllık Raporlarında Türkiye (1923)*, Ali Satan (der.), çev. Sevtap Demirci, İstanbul, Tarihçi Kitabevi, 2012, s. 88.

57 Ibid.

58 Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), 030.10 (Başbakanlık Muamelât Genel Müdürlüğü Evrakı), 218.474.11. (25 Temmuz 1923). BOA, Hariciye Nezareti (HR), İstanbul Murahhaslığı (İM), 18/63, 29 Temmuz 1923. *Türkiye ile Lehistan Arasında Münakd Muhadenet Muahedenamesi ve Ticaret ve İkamet Mukavvelameleri*, İstanbul, Ahmed İhsan Matbaası, 1339/1923; *TBMM Zabıt Ceridesi*, Altmışaltıncı İçtima, Devre 2, Cilt 4, 12 Kânunuevvel 1339/23 Temmuz 1923, s.172-191; İsmail Soysal, *Türkiye'nin Siyasal Antlaşmaları*, Cilt 1, Ankara, Türk Tarih Kurumu, 2000, s. 246; Danuta Chmielowska, *Polsko-tureckie stosunki dyplomatyczne w okresie miğdzywojennym*, Varşova, Wydawnictwo Akademickie Dialog, 2006, s. 204-205; aynı yazar, "The Stand of Polish Government Towards the Stabilization of Turkey After The Versailles Treaty Lausanne Conference in 1923", 5. *Uluslararası Atatürk Kongresi Ankara 2003, Tebliğler*, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi, 2005, s. 706. *Stosunki dyplomatyczne Polski, Informator*, Krzysztof Szczepanik et al. (der.), Cilt 1 Europa 1918-2006, Varşova, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, 2007, s. 186-195.

kabul edildi.⁵⁹ Yapılan antlaşmalar Polonya'nın siyasi ve iktisadi politikaları açısından oldukça olumlu karşılandı. Bu dönemde ticari ve endüstriyel alanlarda iki ülke arasında oluşacak bağlantılar bu sahada güç kazanmaya çalışan devletler olarak Polonya ve Türkiye'de önemli görülen mevzulardı.⁶⁰ 1918'de Polonya'nın bağımsızlığını kazanmasını müteakip 1919'da İstanbul'da bir Polonya diplomatik temsilciliği oluşturulmuştu.⁶¹ Bu temsilcilik 1923'e kadar Osmanlı Devleti, akabinde Türkiye Cumhuriyeti'nin Polonya Cumhuriyeti ile temsilcilik işlerini yürütecekti. Polonya'nın Babiâli nezdindeki Polonya Hükümeti delegesi sıfatıyla Witold Jodko Narkiewicz İstanbul'da 1919-1921 yıllarında görev yaptı.⁶² Ardından halefi Władysław Baranowski 1923'e kadar aynı görevi yürüttü.⁶³ 30 Nisan 1923'te Polonya Dışişleri Bakanlığı, gönderdiği yazısı itibarıyla İstanbul'da bulunan Polonya Hükümeti İstanbul Delegasyonu'nu lağvettiğini bildirdi.⁶⁴ Haziran 1924'e kadar yani Ankara'daki daimi ilk büyükelçilik açılana dek İstanbul'daki temsilcilik "konsolosluk birimi" olarak faaliyet gösterdi.⁶⁵ Ankara'ya Polonya'nın ilk daimî elçisinin atanmasından evvel Władysław Günther Ankara'da Polonya temsilciliği maslahatgüzarı olarak kısa bir süre görev yaptı.⁶⁶

1919-1923 yılları arası İstanbul'a atanan delege sıfatındaki temsilcilerden sonra, Polonya'nın ilk daimî statülü elçisi 1924'te Ankara'ya atanan Roman Knoll oldu.⁶⁷ Böylece önce Babiâli'nin izin vermemesi ve çeşitli uluslararası olumsuz müdahaleler, sonrasında da Polonya'nın paylaşımı ve bağımsızlığını yitirmesi nedeniyle geciken Polonya'nın ilk daimî elçiliği 1924'te Ankara'da açıldı. Ankara'daki Polonya elçilik binasının inşası ise birkaç yıl sürdü. Elçilik yeri için Polonya'ya Çankaya'da iyi bir mevkide bir arazi tahsis edildi. Elçilik binasının inşa çalışmaları birkaç yıl devam etti. 1926'da arazi Polonya Cumhuriyeti mülkiyetine verildi. 1930 yılına gelindiğinde Polonya sefaretî büyükelçiliğe dönüştürülmüştü. 1930'lu yıllarda da elçilik binası günümüzdeki şeklini büyük anlamda kazandı.⁶⁸

59 BCA, 030.18.01.01 (Bakanlar Kurulu Kararları) /07.18.36, /07.19.36, /07.120.36 (11 Ekim 1923).

60 Chmielowska, "The Stand of Polish Government", s.708-709.

61 BOA, HR, SYS (Siyasi Kısım), 2346/28 (Muhtelif belgeler, 1919-1920).

62 BOA, HR, SYS, 2346/34 (29 Ağustos 1919).

63 BOA, HR, SYS, 2346/34, 2346/41. (29 Ağustos 1919, 21 Eylül 1919). *Stosunki dyplomatyczne Polski*, s. 434; Bartosz Rankowski, *Historia Ambasady RP w Ankarze*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Varşova, Varşova Üniversitesi, Oryantalizm Enstitüsü, Türkoloji ve Orta Asya Halkları Bölümü, 2005, s. 82, 155, 170. Władysław Baranowski ile birlikte bu dönemde elçilikte, Juliusz Dzieduszycki Konsolosluk Birimi Şefi, Tadeusz Gasztowt ve Kazimierz Rybiński Delegasyon Birinci Sekreterleri, Leon Bobicki Askerî Ataşe ve Kazimierz Chodor Askerî Ataşe Yardımcısı olarak görev yapmaktaydı. Bkz. BOA, HR, İM, 64/50 (29 Aralık 1922).

64 BOA, HR, İM, 72/34-34/4 (30 Nisan 1923).

65 *Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Ankarze – Historia*, Ankara, Polonya Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği, yıl yok, s.6.

66 Rankowski, *Historia Ambasady*, s.14. Władysław Günther bu vazifesinin ardından Polonya Cumhuriyeti Maslahatgüzarı olarak görev yaptı. Bkz. BOA, HR, İM, 170/109, 171/5, 174/53, 175/20 (1924-1926).

67 BOA, HR, İM, 241/75, 241/85, 241/152. (1924) Chmielowska, *Polsko-tureckie stosunki dyplomatyczne*, s.213-214.

68 Rankowski, *Historia Ambasady*, s.15-35.

Aynı şekilde Türkiye Cumhuriyeti'nin Varşova'daki ilk daimî elçiliği de buna mukabil 1924'te açıldı. İlk daimî Türkiye elçisi ise İbrahim Tali Bey oldu.⁶⁹ Polonya'nın tam da paylaşımına uğradığı yıllarda Sultan 3. Selim'in Avrupa'nın belli başlı başkentlerinde Osmanlı Devleti'nin daimî elçiliklerini kurmaya başlamasına rağmen Polonya'nın talihsiz durumu dolayısıyla Varşova'da daimî elçilik açma fikri 3. Selim döneminde ya da 19. yüzyılda oluşmamıştır. Bu yüzden Türkiye Cumhuriyeti'nin de Varşova'daki ilk daimî elçiliğinin kuruluşu cumhuriyet yıllarına, 1924 yılına taşınır.

Sonuç

Çelebi Mehmed döneminde 1414 yılında Polonya (Lehistan) ile Osmanlı Devleti arasında diplomatik münasebetlerin tesisi mümkün olsa da diplomatik ilişkilerin yürütücüleri olan Polonya elçileri Osmanlı Devleti'ne geçici surette ve fevkalâde sıfatla atanmıştır. Diğer yandan yoğun diplomatik temasların yürütüldüğü ve Osmanlı başkentine en sık ve en fazla elçi gönderen ülke olarak Polonya'nın Osmanlı Devleti'nde daimî bir elçiliğinin olmaması dikkat çekicidir. Polonya elbette daimî elçilik açma teşebbüslerinde bulunmuştur. Ancak Babıâli'den bunun karşılığını görememiş ya da uluslararası gelişmeler ve çekişmeler bunun önüne geçmiştir. Birçok Avrupa devletine çok daha erken dönemlerde bu hakkı tanıyan Osmanlı Devleti, bir karşılığı olmadan Polonya'nın teşebbüslerine ve taleplerine rağmen yapılan antlaşmalarda Polonya'ya daimî elçilik açma iznini vermemiştir. Diğer yandan Polonya'nın devlet yapısı ve sistemi itibarıyla de daimî elçilikler kurulması konusunda diğer muadillerine göre geç kaldığı söylenebilir. Zira en bariz şekilde Dört yıllık Sejm'in (1788-1792) aldığı kararlar çerçevesinde belli başlı Avrupa başkentlerine atanan ve daimî elçilik kurulması için görevlendirilen elçileri ve bu alanda atılan reformları düşünülürse Polonya'nın sadece Osmanlı başkentinde değil, diğer başkentlerde de bu anlamda gecikmişliğini anlamak mümkündür. Çünkü Polonya en sistemli şekilde Kral Stanisław August Poniatowski döneminde (1764-1795) Avrupa'da daimî elçiliklerini oluşturmaya başlar. Bundan sonraki dönemlerde ise 1772'deki ilk taksimin ardından, 1793 ve 1795'te ikinci ve üçüncü taksimlerin gerçekleşmesi ve bağımsızlığını yitirmesini mukabil 1918'de tekrar bağımsızlığını kazanıncaya değin Polonya'nın Avrupa haritasından silinişi Polonya'nın Türkiye'deki ilk daimî elçiliğinin ancak cumhuriyetin ilk yıllarında kurulabilmesine yol açacaktır. Bu ise yukarıda açıklanan nedenlerle 1475 yılında, ya da daha sonraki süreçte yani Osmanlı Devleti döneminde değil tarihsel dinamikler dolayısıyla ancak Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte Polonya Cumhuriyeti'nin Türkiye'de Ankara'da daimî bir elçilik açabildiği yargısını doğrulamaktadır.

69 İbrahim Tali Bey'in atanma yazısı için bkz. BCA, 030.18.01.01 (Bakanlar Kurulu Kararları) /09.24.18.(3 Mayıs 1924). Bkz. Sevsen Aslantepe, "Cumhuriyet Döneminde: I- Türk Diplomatlarının, II- Ankara'daki Yabancı Büyükelçilerin, III- Dışişleri Bakanlığı'nın Yayınları ve Yapıtları", *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç, Sempozyuma Sunulan Tebliğler*, Ankara, 15-17 Ekim 1997, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999, s.797, 753-802; *Stosunki dyplomatyczne Polski, Informator*, s.436.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

ARCHIWUM GŁÓWNE AKT DAWNYCH W WARSZAWIE (AGAD)

Varşova Eski Belgeler Merkez Arşivi

Archiwum Roskie (AR-Ruś Arşivi), Akta Osobisto-Rodzinne i Majątkowo-Prawne (AORMP-Kişisel-Ailevi ve Mülki-Hukuki Belgeler)

177, CXXXV 1/17-2, CXXXIV/91-2, CXXXIV/8-52.

Zbiór Popielów (ZP-Popieller Koleksiyonu)

393, s. 57-58.

414, s. 319-324.

Archiwum Sejmu Czteroletniego (ASECZ-Dört yıllık Sejm Arşivi)

Tom I, Karton, s. 426-441.

BIBLIOTEKA CZARTORYSKICH W KRAKOWIE (B. Czart.)

Krakov Czartoryskiler Kütüphanesi

Rękopis/elyazması (rkps), 846, s. 707, 719-734.

BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ (BOA) İstanbul

Meclis-i Vükela Mazbatası (MV), 218/26.

Hariciye Nezareti (HR), İstanbul Murahhaslığı (İM), 18/63, 64/50, 72/ 34-4, 170/109, 171/5, 174/53, 175/20, 241/75, 241/85, 241/152

Hariciye Nezareti (HR), Siyasi Kısım (SYS), 2346/28, 2346/34, 2346/41.

Babiâli Evrak Odası (BEO), 4611/345820.

Hatt-ı Hümayun (HAT), 260/14968.

Cevdet Hariciye (CH), 47/2323.

Bab-ı Asafi, Düvel-i Ecnebiye Belgeleri (A.DVN.DVE) (8), 171/31.

BAŞBAKANLIK CUMHURİYET ARŞİVİ (BCA) Ankara

030.18.01.01 (Bakanlar Kurulu Kararları)

- 09.24.18.

-07.18.36.

-07.19.36.

-07.120.36.

030.10 (Başbakanlık Muamelât Genel Müdürlüğü Evrakı)

- 218.474.11.

Diğer Kaynaklar

Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Ankarze – Historia, Ankara, Polonya Cumhuriyeti Ankara Büyükelçiliği, yıl yok.

- Anderson, Matthew S., "Eighteenth-Century Theories of the Balance of Power", Ragnhild Hatton ve Matthew S. Anderson (der.), *Studies in Diplomatic History, Essays in memory of David Bayne Horn*, Great Britain, Archon Books, 1970, s. 183-198.
- Anderson, Matthew S., *The Rise of Modern Diplomacy 1450-1919*, Londra, New York, Longman, 1993.
- Arı, Bülent, *The First Dutch Ambassador in Istanbul: Cornelis Haga and the Dutch capitulations of 1612*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, Bilkent Üniversitesi, Tarih Bölümü, 2003.
- Armaoğlu, Fahir, "Avrupa Politikasında Polonya (Bir Tarihî Perspektif)", *Belleten*, Cilt LVII, No 218, 1993, s. 285-295.
- Aslantepe, Sevsen, "Cumhuriyet Döneminde: I- Türk Diplomatlarının, II- Ankara'daki Yabancı Büyükelçilerin, III- Dışişleri Bakanlığı'nın Yayınları ve Yapıtları", *Çağdaş Türk Diplomasisi: 200 Yıllık Süreç, Sempozyuma Sunulan Tebliğler*, Ankara, 15-17 Ekim 1997, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999, s. 753-802.
- Bacqué-Grammont, Jean-Louis et al., *Représentants Permanents de la France en Turquie (1536-1991) et de la Turquie en France (1797-1991)*, İstanbul, Les Éditions ISIS, 1991.
- Berridge, Geoffrey R., *British Diplomacy in Turkey 1583 to the Present*, Leiden, Boston, Martinus Nijhoff Publishers, 2009.
- Beydilli, Kemal, *Büyük Friedrich ve Osmanlılar XVIII. Yüzyılda Osmanlı-Prusya Münasebetleri*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1985.
- Black, Jeremy, *The Rise of the European Powers 1679-1793*, Londra, Edward Arnold, 1990.
- Bozkurt, Nurgül, "Avusturya Kapı Kethüdalığı (1730-1736)", *OTAM*, No 13, 2002, s. 245-259.
- Butterfield, Sir Herbert, "Diplomacy", Ragnhild Hatton ve Matthew S. Anderson (der.), *Studies in Diplomatic History, Essays in memory of David Bayne Horn*, Hamden, Conn., Archon Books, 1970, s. 357-372.
- Chmielowska, Danuta, *Polsko-tureckie stosunki dyplomatyczne w okresie międzywojennym*, Varşova, Wydawnictwo Akademickie Dialog, 2006.
- Chmielowska, Danuta, "The Stand of Polish Government Towards the Stabilization of Turkey After The Versailles Treaty. Lausanne Conference in 1923", 5. *Uluslararası Atatürk Kongresi Ankara 2003, Tebliğler*, Ankara, Atatürk Kültür Merkezi, 2005, s. 705-709.
- Çelikkol, Zeki et al., ... *Lale İle Başladı, Türkiye İle Hollanda Arasındaki Dört Yüzyıllık İlişkilerin Resimli Tarihi*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2000.
- Długosz, Jan, *The Annals of Jan Długosz - Annales seu cronicae incliti regni Poloniae*, an English Abridgement Maurice Michael, Chichester, IM Publications, 1997.
- Duparc, Pierre, *Recueil des Instructions données aux Ambassadeurs et Ministres de France depuis les traités de Westphalia jusque à la Révolution Française*, Paris, Centre National de la Recherche Scientifique, 1969.
- Gierowski, Józef A., "The International Position of Poland in the Seventeenth and Eighteenth Centuries", Jan K. Fedorowicz (der.), *A Republic of Nobles, Studies in Polish History to 1864*, Cambridge, Cambridge University Press, 1982, s. 218-238.
- Hamilton, Keith ve Langhorne, Richard, *The Practice of Diplomacy, Its Evolution, Theory and Administration*, Londra, New York, Routledge, 1995.

- Hammer-Purgstall, Joseph von, *Büyük Osmanlı Tarihi*, Cilt II, İstanbul, Üçdal Neşriyat, 1993.
- Horn, David B., "The Diplomatic Revolution", Jean Olivia Lindsay (der.), *The New Cambridge Modern History*, Cilt VII, Cambridge, Cambridge University Press, 1966, s. 440-464.
- İngiliz Yıllık Raporlarında Türkiye (1923)*, Ali Satan (der.), çev. Sevtap Demirci, İstanbul, Tarihçi Kitabevi, 2012.
- İrez, Feryal ve Aksu, Hüsamettin, *Boğaziçi Sefarethaneleri*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1992.
- Kafadar, Cemal, "Râlab'ın Ziyaret Ettiği Kent: 1650'lerde İstanbul'un Politik ve Kültürel Atmosferi", Karin Âdahl (der.), *Alay-ı Hümayun: İsveç Elçisi Râlab'ın İstanbul Ziyareti ve Resimleri*, çev. Ali Özdamar, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2006, s. 59-73.
- Kalinka, Walerian, *Sejm Czteroletni*, Cilt I-II, Varşova, Oficyna Wydawnicza Volumen, 1991.
- Kamalov, İlyas (haz.), *Tolstoy'un Gizli Raporlarında Osmanlı İmparatorluğu*, çev. İbrahim Allahverdi, İstanbul, Yeditepe Yayınevi, 2009.
- Karamuk, Gümeç, *Ahmed Azmi Efendis Gesandtschaftsbericht als Zeugnis des osmanischen Machtverfalls und der beginnenden Reformära unter Selim III.*, Bern, Herbert Lang; Frankfurt/M., Peter Lang, 1975.
- Kissinger, Henry, *Diplomasi*, çev. İbrahim H. Kurt, İstanbul, İş Bankası Yayınları, 2002, 3. bs.
- Kołodziejczyk, Dariusz, *Ottoman-Polish Diplomatic Relations (15th-18th Century): An Annotated Edition of Ahdnâmes and other Documents*, Leiden, Brill, 2000.
- Konopczyński, Władysław, *Polska a Turcja: 1683-1792*, Varşova, Nakładem Instytutu Wschodniego w Warszawie, 1936.
- Kuran,ERCÜMENT, *Avrupa'da Osmanlı İkamet Elçiliklerinin Kuruluşu ve İlk Elçilerin Siyasi Faaliyetleri*, Ankara, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1988.
- Kurat, Akdes Nimet, *Türk-İngiliz Münasebetlerinin Başlangıcı ve Gelişmesi (1553-1610)*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1953.
- Kurat, Akdes Nimet, *Rusya Tarihi, Başlangıçtan 1917'ye Kadar*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999. 4. bs.
- Mattingly, Garrett, *Renaissance Diplomacy*, Boston, Beacon Press, 1955.
- Michalski, Jerzy, "Dyplomacja polska w latach 1764-1795", Zbigniew Wójcik (der.), *Historia dyplomacji polskiej*, Cilt II, Varşova, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1982, s. 483-705.
- Michalski, Jerzy, "Polish Diplomatic Service in 1763-1794", Gerald Labuda ve Waldemar Michowicz (der.), *The History of Polish Diplomacy X-XX c.*, Varşova, Sejm Publishing Office, 2005, s. 268-319.
- Michalski, Jerzy, *Stanisław August Poniatowski*, Varşova, PAN, 2009.
- Modelski, George, *Long Cycles in World Politics*, Seattle, Londra, University of Washington Press, 1987.
- Ödemiş, İsmail, *Mustafa Efendi'nin Viyana Sefareti ve Sefaretnamesi (İstulab-ı Nemçe) (1730)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çankırı, Çankırı Karatekin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, 2013.
- Polatçı, Türkan, *Osmanlı Diplomasisinde Oryantalist Memurlar*, Ankara, Akçağ Yayınları, 2013.

- Rankowski, Bartosz, *Historia Ambasady RP w Ankarze*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Varşova, Varşova Üniversitesi Oryantalizm Enstitüsü, Türkoloji ve Orta Asya Halkları Bölümü, 2005.
- Reychman, Jan, "İstanbul'daki Eski Lehistan Elçiliğinin Yerine Dair", *Sanat Tarihi Yıllığı 1964-1965*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Enstitüsü, 1965, s. 39-57.
- Reychman, Jan, *Rzekoma siedziba ambasady dawnej Rzeczypospolitej w Stambule*, Krakov, Polskie Towarzystwo Orientalistyczne, 1953.
- Savaş, Ali İbrahim, "XVIII. Asırda Osmanlı-Avusturya İlişkileri", *Askeri Tarih Bülteni*, No 32, 1992, s. 23-54.
- Schweigger, Salomon, *Sultanlar Kentine Yolculuk 1578-1581*, çev. Türkis Noyan, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2004.
- Scott, Hamish M., *The Birth of a Great Power System 1740-1815*, Londra, New York etc., Pearson Longman, 2006.
- Skilliter, Susan, *William Harborne; The First English Ambassador 1583-1588*, North Humberside, UK, Eothen Press, 1984.
- Soysal, İsmail, *Fransız İhtilali ve Türk-Fransız Diplomasi Münasebetleri (1789-1802)*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999, 3. bs.
- Soysal, İsmail, *Türkiye'nin Siyasal Andlaşmaları*, Cilt 1, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2000.
- Spuler, Bertold, *Die europäische Diplomatie in Konstantinopel bis zum Frieden von Belgrad (1739)*, Münih, Jahrbücher für Kultur und Geschichte der Slaven, 1935.
- Stosunki dyplomatyczne Polski, Informator*, Krzysztof Szczepanik et al. (der.), Cilt 1 Europa 1918-2006, Varşova, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, 2007.
- TBMM Zabıt Ceridesi*, Altmışaltıncı İçtima, Devre 2, Cilt 4, 12 Kânunuevvel 1339 h./1920-1921.
- Türkiye ile Lehistan Arasında Münakd Muhadenet Muabedenamesi ve Ticaret ve İkâmet Mukavelameleri*, İstanbul, Ahmed İhsan Matbaası, 1339 h./1920-1921.
- Tabakoğlu, H. Serdar, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı-İspanya İlişkileri*, İstanbul, Dergâh Yayınları, 2011.
- Theolin, Sture, *The Swedish Palace in İstanbul: A Thousand Years of Cooperation Between Turkey and Sweden, İstanbul'da Bir İsveç Sarayı: İsveç ile Türkiye Arasında Bin Yıllık İşbirliği*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 2000.
- Theunissen, Hans, *Ottoman-Venetian Diplomats: The Abd-names: The Historical Background and the Development of A Category of Political Commercial Instruments Together with the Annotated Edition of A Corpus of Relevant Documents*, Utrecht, Electronic Journal of Oriental Studies, 1998.
- Teply, Karl ve Baykal, Bekir Sıtkı, "Nemçe İmparatorları'nın İstanbul'a Yolladığı Elçi Heyetleri ve Bunların Kültür Tarihi Bakımından Önemli Tarafları", *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt 7, 1969, No 12-13, s. 247-263.
- Topaktaş, Hacer, *Osmanlı-Lehistan Diplomatik İlişkileri Franciszek Piotr Potocki'nin İstanbul Elçiliği (1788-1793)*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2014.
- Unat, Faik Reşit, *Osmanlı Sefirleri ve Sefaretnameleri*, (yay.) Bekir Sıtkı Baykal, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1992. 3. bs.

Uzunçarşılı, İsmail H. *Osmanlı Devleti'nin Merkez ve Babriye Teşkilatı*, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1988.

Uzunçarşılı, İsmail H., *Osmanlı Tarihi*, Cilt IV/I, IV/II, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1995, 5. bs.

Veinstein, Gilles, "İstanbul'da İlk Daimi Sefaretlerin Açılması", Edhem Eldem et al. (der.), *Bir Allame-i Cihan Stefanos Yerasimos 1942-2005*, Cilt 2, İstanbul, Kitap Yayınevi, 2012, s. 717-733.

Yalçınkaya, M. Alaaddin, *The First Permanent Ottoman Embassy in Europe The Embassy of Yusuf Agah Efendi to London (1793-1797)*, İstanbul, ISIS, 2010.

Yinanç, Refet, "Osmanlı İmparatorluğu'nun Dış Politika Anlayışı ve Uygulamaları", Haydar Çakmak (der.), *Türk Dış Politikası (1919-2012)*, Ankara, Barış Platin Kitap, 2012, s. 23-30.

EK- Lozan Görüşmeleri Sırasında Türkiye ve Polonya Delegasyonları (1923)

Anadolu Ajansı Arşivi, Arşiv No 345174

Summary

The dates of the establishment of European permanent embassies in the Ottoman Empire differ from one another. In early diplomacy envoys were generally sent to other capitals for temporary missions. To give some royal letters to the other rulers, officially informing the other states about the changes of the throne, to negotiate and sign some agreements and treaties, to negotiate and end up the wars, to arrange some commercial matters were some of the reasons which envoys were sent to other states in the early modern period. However, especially with “renaissance diplomacy”, permanent embassies and diplomatic missions spread throughout Europe. In this context, Venice was the first state that established its permanent embassy in Istanbul in 1454. Following Venice, France (1535), the Holy Roman Empire (1578), Great Britain (1583), The Netherlands (1612), Russia (1700), Sweden (1736) and Spain (1784) established their permanent embassies in the Ottoman capital.

If we look at date of the establishment of a Polish permanent embassy in the Ottoman Empire, we see that the year 1475 is commonly used in Turkey. But this is an incorrect date for establishment of the permanent embassy of Poland in Istanbul. Looking at Polish and Ottoman sources we do not see any confirmation of this event. The source of this erroneous episode is derived from Faik Reşit Unat’s book, *Osmanlı Sefirleri ve Se-faretnameleri* (Ottoman envoys and their accounts). This work refers to Bertold Spuler as the source of this information, giving the year 1475. However, in Spuler’s book there is no information regarding the establishment of a permanent Polish embassy in Istanbul. Regrettably, the year 1475 is still thought of as the date of this an historical event in Turkey.

This article shows how Poland sent its diplomats for to Istanbul only on temporary missions until 1795, the date of the third partition of the Polish-Lithuanian Commonwealth. However Poland-Lithuania endeavored several times to establish a permanent embassy in Istanbul, especially in the XVIIIth century. The Ottoman Porte, though, did not allow to this. The court in Warsaw sent its diplomats in order to attempt this on several times; in 1721 through the embassy of Krzysztof Popiel, in 1776 with the mission of Karol Boscamp Lasopolski and also along with the well-known embassy of the Franciszek Piotr Potocki who was the last ambassador of the Polish-Lithuanian Commonwealth before the third and last partition of Poland in 1795. These attempts did not bring any positive results. Just after the embassy of Karol Boscamp Lasopolski, Poland had semi-official permanent representation in Istanbul. Later, during Franciszek Piotr Potocki’s negotiations with the Porte, the ambassador presented this demand many times, but because of the failed Ottoman-Polish alliance project the last Polish envoy Potocki did not accomplish to establish a permanent Polish embassy in the Ottoman capital. After the end of the Potocki’s mission Polish-Lithuanian Commonwealth was partitioned by its neighbors, Russia and Prussia in 1793 secondly and Russia, Prussia and Austria in 1795 thirdly. After the partitions Poland lost its independence until the end of the First World War.

Contrary to the common belief, the permanent embassy of Poland was not established during the time of the Ottoman Empire, but in 1924 just after the foundation of

Republic of Turkey in Ankara. Poland regained its independence in 1918 after the First World War. As a result, Poland never established a permanent embassy in the Ottoman Empire. After regaining its independence, Poland reorganized its relationship with Turkey, sending diplomats to Istanbul in order to reconstituted ties with Turkey in 1919. Witold Jodko Narkiewicz served as a delegate of the Polish Government at the Porte in the years 1919-1921. Władysław Baranowski continued this mission until 1923. Following endemic warfare in the wake of World War One, the Republic of Turkey was founded in 1923. Poland and Turkey formalized their relationships and signed very important treaties during the negotiations of Lozan. One year later, the two polities sent diplomats to both capitals. Before the appointment of the Polish permanent envoy to Ankara, Władysław Günther served as a Charge d'Affaires of Polish representation in Ankara for a short time. The first Polish envoy in Ankara was Roman Knoll and in Warsaw the first Turkish envoy was İbrahim Tali Bey who was sent to Warsaw in the same year, 1924.

This narrative is significant for the relationship between Poland and Turkey, two polities that have had intensive contact for 600 years, but have only maintained permanent embassies since 1924. This article corrects the establishment date of Polish permanent embassy in Turkey and shows the process of the establishment of the first permanent Polish embassy in Turkish capital.